

УДК 341.96:347.2/3

Ребриш Богдан Юрійович –

канд. юрид. наук,
асистент кафедри міжнародного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Bohdan Yu. Rebrysh –

candidate of juridical sciences,
assistant of international law department,
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Журба Юлія Анатоліївна –

студентка 6 курсу
Факультету адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Yuliia A. Zhurba –

6th year student of
Barrister's Faculty
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Особливості правового регулювання трастових відносин з іноземним елементом у зарубіжних країнах

У статті вивчається правове поняття трасту й розкриваються особливості його видів. Пояснюється відмінність між трастом та іншими схожими на нього правовими конструкціями відповідно до національного права. Особливу увагу звернено на особливості міжнародно-правового регулювання трастових відносин з іноземним елементом, а також проаналізовано перспективи переймання Україною кращих зарубіжних законодавчих практик у цій сфері.

Ключові слова: траст, довірка власність, трастові відносини з іноземним елементом.

В статье изучается понятие траста и раскрываются особенности его видов. Объясняется различие между трастом и другими похожими на него правовыми конструкциями в соответствии с национальным правом. Отдельное внимание обращено на особенности международно-правового регулирования трастовых отношений с иностранным элементом, а также проанализированы перспективы заимствования Украиной лучших зарубежных законодательных практик в этой сфере.

Ключевые слова: траст, доверительная собственность, трастовые отношения с иностранным элементом.

B.Yu. Rebrysh, Yu.A. Zhurba Peculiarities of Legal Regulation of Trust Relations with a Foreign Element in Foreign Countries

The article reveals the history of the emergence of trust relations in foreign jurisdictions, as well as the current situation of legal regulation of the institute of trust in the law of foreign countries. Particular attention is drawn to the content of the concept of "trust", its understanding in the theory and practice of private law.

Also particular attention is paid to the issue of varieties of trusts, and their species classification. The article reveals the essence of such types of trust as multi-jurisdictional trust, blind trust, constructive trust, private (public) trusts.

The work also examines in detail the issue of the legal nature of the trust, as well as the principal differences between the concept of trust and the legal constructions similar to the trust. In particular, the authors of the article explain that, despite the common object of regulation and similarity of the intended purpose, trust and trust management of property are not similar legal constructions.

Along with this, the main attention of the scholars focuses on the choice of law to the trust relations with a foreign element. In particular, the law and judicial practice of some foreign countries, as well as the provisions of the The Hague Convention on the law applicable to trusts and on their recognition, has been analyzed.

Keywords: *trust, trust property, trust relations with a foreign element.*

Постановка проблеми. В останні роки в нашій державі кількість судових спорів щодо трастової власності, оформленої в іноземних юрисдикціях, значно зросла. Проте сьогоднішній стан колізійно-правового регулювання трастових відносин з іноземним елементом в Україні є неоднозначним, оскільки ні Закон «Про міжнародне приватне право», ні жоден інший міжнародно-правовий договір України, не містить спеціальних норм у цій сфері, що на практиці породжує чимало суперечностей.

Метою статті є виявлення особливостей колізійно-правового регулювання трастових відносин з іноземним елементом у праві зарубіжних країн.

Для досягнення цієї мети авторами було поставлено такі **завдання**: 1) розкрити поняття «траст», 2) з'ясувати відмінності між ним та іншими схожими правовими конструкціями, а також 3) проаналізувати положення зарубіжне законодавство, а також положення Гаазької конвенції про право, що застосовується до трастів та їх визнання 1985 р.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання правової природи трасту займалися багато вчених, серед яких можна виокремити й декількох вітчизняних: Г. Онищенко (Буяджи), І. Венедиктову, А. Генкіна, Р. Нарішкіну тощо.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що перший американський траст *Standard Oil Company* було створено у 1882 р. Так, акціонери 40 великих нафтових компаній США передали всі наявні у них акції групі довірчих власників в обмін на сертифікати, які підтверджували те, що вони (акціонери) визнаються фактичними власниками переданих трасту акцій і мають право на одержання дивідендів [10, с. 264; 16, с. 43]. Слід, однак, підкреслити, що сьогодні основна роль довірчих власників відведена не фізичним особам, а юридичним (*corporate*

trustee), якими виступають траст-відділи комерційних банків і незалежні траст-компанії. Щоправда сучасні корпоративні довірчі власники працюють із величезною кількістю невеликих за обсягом капіталів [17, с. 18].

Незважаючи на те, що конструкція трасту є «дітищем» англо-американського права, вона отримала широке розповсюдження також на міжнародному фондовому ринку, на якому присутні представники країн загального і континентального права, а також інших правових систем [19, с. 53].

Якщо говорити про сьогоднішнє, то одним із ключових аспектів для вивчення трасту є його дефініція. Однак це питання ускладнюється тим, що у законодавстві держав англо-американської правової сім'ї не розкривається поняття трасту. Саме тому доцільним є звернення до правової доктрини.

Серед низки існуючих дефініцій можна виокремити визначення, яке було надано Г.Буяджи: «Траст – це довірчі правовідносини, що виникають між власником (довірителем, установником) і довірчим власником (трасту) внаслідок передачі майна останньому у власність для досягнення суспільно корисної мети й/або для управління ним в інтересах заздалегідь визначених осіб (вигодонабувачів, бенефіціарів) на засадах добросовісності, розумності, чесності та розсудливості» [5, с. 12]. Траст можна також визначити як довірчі відносини між сторонами, одна з яких за трастовим договором приймає на себе відповідальність за розпорядження власністю (майном, грошима, майновими і іншими правами) іншої сторони на користь будь-якої іншої особи [8, с. 13].

Таким чином, траст на відміну від корпорації або фонду не є окремою юридичною особою, а довірчий власник є єдиним власником трастового майна, який діє від імені трасту. Тому якщо бенефіцій захоче подати позов стосовно

трастового майна, він повинен позиватися безпосередньо до довірчого власника [5, с. 12].

Щодо класифікації трастів, то за ознакою приналежності до правопорядку тієї чи іншої держави можна виокремити: (1) іноземні трасти (у яких присутній іноземний елемент), та (2) національні трасти (*trusts interni, domestic trust*) [5, с. 10].

Крім того, до окремої групи слід також віднести «сліпі» трасти (англ. – *blind trust*), які передбачають таку передачу майна компанії, за якої бенефіціар не може одержувати інформацію про активи трасту і давати вказівки щодо цих активів довірчому власникові [7]. Як правило, засновником і бенефіціаром такого трасту є одна особа. «Сліпий» траст має всі підстави називатися таким, якщо бізнес-активи засновника складаються з великої кількості переважно міноритарних пакетів акцій різних компаній. У ході довірчого управління траст-компанія на свій розсуд здійснює угоди з отриманими в траст активами, і згодом засновник перестає знати, що є його активами, оскільки вони закриті від сторонніх очей (тому траст називається «сліпим») [9].

Наступними різновидами трасту виступає (1) той, в якому засновник прямо вказує на вигодонабувачів (*private trust*), а також (2) благодійний або ж відкритий для суспільства траст (*public trust*) [13, с. 13].

Слід відмітити, що джерелом трасту може бути не тільки трастова угода. Нерідко траст виникає незалежно від волі сторін, безпосередньо впливаючи зі змісту їхніх правовідносин в інших угодах [1, с. 30]. Власне тому, у науці і практиці міжнародного приватного права деякі науковці також виділяють ще «конструктивний траст» (*constructive trust*), за яким одна особа на засадах особливої довіри веде справи інших осіб (відносини директорів корпорацій із самою корпорацією, відносини принципала й агента). Право, що міститься в цій «правовій схемі», виникає не з волі засновника, а створюється на підставі приписів закону або рішення суду [2, с. 13].

Окрім вищезазначених видів трастів, великої ролі у рамках світової економічної активності сьогодні набувають багатюрисдикційні трасти (*multi-jurisdictional*), тобто трасти, суб'єктами яких є резиденти різних

країн або до яких передано майно, що знаходиться за кордоном, чи підставами виникнення зміни або припинення яких були юридичні факти, що мали місце за кордоном.

Поняття багатюрисдикційного трасту включає у себе і поняття офшорних та міжнародних трастів, які, починаючи з другої половини ХХ ст., є надзвичайно популярними у різних країнах. Міжнародний траст, що є однією з форм існування англо-американського трасту, і нині є механізмом міжнародного фінансування та фінансового планування в усьому світі [28, с. 53, 54].

Роблячи висновки на цьому етапі, можна погодитися з тими ученими, які вважають, що сьогодні механізм передачі трастового майна може використовуватися для досягнення різного роду цілей – як благодійних, так і комерційних тощо [24, с. 1].

Окрему увагу цього дослідження слід звернути на принципову різницю між трастом та іншими, на перший погляд, схожими на траст правовими конструкціями.

Так, у ч. 2 ст. 316 ЦК України закріплено, що особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном. При цьому за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача) [22].

І. В. Венедиктова вказує на те, що інститут довірчої власності (траст) і інститут довірчого управління майном мають однаковий предмет регулювання, а саме: відносини, що складаються з приводу діяльності управляючого майном по ефективному здійсненню правомочностей власника майна в інтересах останнього або вказаної ним особи [6, с. 245].

Відмінності між трастом та інститутом довірчого управління майном не знаходяться на поверхні, а для їх пошуку необхідним є встановлення фундаментальних відмінностей у розумінні категорії права власності у романо-германській та англо-американській правових сім'ях.

Ключовим для розуміння трасту має стати той факт, що єдиною особою, яка виступає

власником майна у відносинах з третіми особами є довірчий власник (трасті). При цьому у довірителя та бенефіціара також існують права на трастове майно, що є різними за своїм змістом.

У цьому контексті, слід звернути увагу на те, що в багатьох країнах романо-германської правової сім'ї цивільне законодавство наділяє власника саме правом володіння, користування та розпоряджання своїм майном [22], тоді як право країн англо-американської правової сім'ї і рядом інших правомочностей. Приміром А. Оноре у відомій праці «Власність» («Ownership») виділяє 11 повноважень, що формують право власності, а саме: 1) право володіння, тобто виключно фізичного контролю над річчю; 2) право користування; 3) право управління, тобто прийняття рішення, як саме й ким річ може бути використана; 4) право на дохід, тобто на блага, що є результатом особистого користування річчю та дозволу іншим особам користуватися нею; 5) право на відчуження, споживання, марнотратство, зміну і знищення речі; 6) право на безпеку, тобто імунітет від експропріації; 7) право передавати річ; 8) відсутність строку або безстроковість власності; 9) заборона шкідливого використання, тобто обов'язок запобігати використанню речі шкідливим для інших способом; 10) відповідальність у вигляді стягнення, тобто можливість відібрання речі в сплату боргу; 11) існування правил, що регулюють відновлення порушених прав власності [27, с. 107–147]. Крім того, системі загального права невідомий поділ на речове та зобов'язальне право. Виокремлюються виключно права речові та персональні, а також права, що виникають із загального права (або базуються на законі), і права, що виникають із права справедливості [3, с. 13].

При цьому недоцільним вбачається застосування до характеристики права власності у трастових відносинах терміну «розчеплення», адже, як бачимо, право власності для англо-американської правової сім'ї пояснюється більш розширено та дозволяє наділяти одразу декількох учасників відносин тими чи іншими правами, що не будуть перетинатися та співіснуватимуть паралельно. Такий підхід дозволяє стверджувати про те, що право власності залишається неподільним для трастових відносин. При цьому його неподільність досить складно уявити,

маючи в арсеналі виключно право володіти, користуватися або розпоряджатися власністю.

Можна зробити висновок, що, незважаючи на спільний предмет регулювання та схожість цільового призначення, траст та довірче управління майном не є аналогічними конструкціями.

Слід звернути увагу на те, що відсутність інституту трасту у національному праві багатьох держав свідчить і про відсутність колізійних норм для розгляду тих чи інших спорів, що виникають з трастових відносин, ускладнених іноземним елементом.

Типовим прикладом складного сприйняття інституту трасту судовими органами країн романо-германської правової сім'ї, є справа *Piercy v. ETFAS* (1956 р.) [24, с. 656-657]. Відмітимо, що цей кейс розглядався майже 60 років: з 1894 р. та до винесення остаточного рішення Трибуналом Орістано (Італія) у 1956 р. Суть справи наступна: майор В. Пірсі, доміцильований у Великобританії, на підставі заповіту передав усе належне йому майно, як реальне, так і персональне, у довірчу власність з метою його наступного продажу. Він призначив спільними довірчими власниками свою дружину та трьох дітей. Серед повноважень довірчих власників були, зокрема, право затримати продаж будь-якого майна та продовжувати його звичайне використання, право інвестувати грошові кошти на їх розсуд та інші. Зрештою, після продажу всього майна отримані кошти підлягали розподілу між його дітьми у трьох рівних частинах. Тобто діти мали бенефіціарний інтерес в отриманих під продажу майна коштах. Серед майна, що належало спадкодавцю, були також сільськогосподарські землі у Сардинії.

Після смерті первинного власника та до того моменту, як вказані землі були продані довірчими власниками, уряд Сардинії з метою підтримки аграрного сектору, ухвалив декрет про реформи у сфері земельних наділів. Відповідно до вказаного декрету всі земельні наділи, площа яких перевищувала встановлений розмір, підлягали примусовому вилученню спеціальною урядовою комісією (ETFAS) з наступним поділом на менші частини та перепродажем фермерам. Як наслідок, ETFAS ініціювала судовий позов також й проти вдови майора Пірсі як однієї з довірчих власників, яка проживала у маєтку на спірних землях. У справу вступили

діти майора, які заперечували проти позову з тих підстав, що вдова не є власником цього майна та не має жодного бенефіціарного інтересу у ньому, вона є виключно пасивним довірчим власником. За таких обставин декрет не міг її стосуватися.

Таким чином, у цій справі перед італійським судом постали декілька складних питань колізійно-правового характеру, у тому числі щодо правової кваліфікації невідомого для італійського права поняття трасту.

Відмітимо, що діюче на той період часу колізійне право Італії указувало, що до відносин спадкування має застосовуватися право громадянства померлого на момент його смерті, якщо це не суперечитиме публічному порядку Італії. Отже, за таких обставин справи таким правом мало би бути право Англії, що, звісно, визнавало інститут трасту. Проте, згідно з ЦК Італії, перехід права власності, реєстрація землі та інші питання мали регулюватися за правом її місцезнаходження.

Суд, проаналізувавши конструкцію англійського трасту, дійшов висновку про те, що передача реального майна в Італії (що підпорядковувалося *lex loci situs*) у довірчу власність порушуватиме італійський публічний порядок та суперечитиме основним принципам права власності в Італії. Тому перед судом під час розгляду справи постали три варіанти її вирішення: 1) заповіт майора В. Пріслі у частині, що стосується передачі земель у траст, визнати недійсним, і, як наслідок, передати право власності на реальне майно, розташоване в Італії, відповідно до законів Англії, які застосовувалося за відсутності заповіту; 2) визнати довірчих власників повними власниками на майно, або 3) визнати бенефіціарів повними власниками на майно.

Після аналізу всіх обставин справи суд зупинився на третьому варіанті, виходячи з правового принципу італійського права (*favor testamenti*), відповідно до якого суди повинні, наскільки це можливо, слідувати волі померлого, висловленій у заповіті. Оскільки італійське право не розрізняло довірчих власників та бенефіціарів, суд ототожнив вигодонабувачів за трастом із дійсними власниками майна. Таким чином, ETFAS, установлюючи розмір земель, які підлягали вилученню, мала враховувати не розмір всієї землі, яка належала майору, а пізніше

перебувала у довірчій власності вдови, а розмір земельних ділянок кожного з його дітей [4, с. 11].

На сьогодні центральним міжнародно-правовим актом, присвяченим питанню вибору права щодо довірчих правовідносин з іноземним елементом, є Гаазька конвенція про право, що застосовується до трастів та їх визнання від 1985 р. (далі – Конвенція). Відмітимо, що указана міжнародна угода застосовується Договірними Державами до трастів незалежно від дати, коли вони були створені. Однак, Договірна Держава має право не застосовувати Конвенцію до трастів, створених до дати набрання чинності Конвенції для цієї Держави. Зокрема, в Англії Конвенція застосовується до будь-яких трастів, незалежно від того, ким або яким чином вони були створені після 01.08.1989 р. за умови відповідності праву Англії. Наразі Конвенція набула чинності для 13 держав, серед яких Австралія, Великобританія, Італія, Канада, Кіпр, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Монако, Нідерланди, Панама, Сан-Марино, Швейцарія.

Держави, які ратифікували Конвенцію, на рівні національного законодавства розробили інститути, що дозволяють визнавати та використовувати довірчу власність, якщо не в класичному вигляді трасту, то принаймні через близькі за змістом «трастоподібні конструкції». Про це говорить також і те, що при визначенні поняття довірчої власності у Конвенції використовує формулювання «передача майна під контроль», і не конкретизуючи таким чином, чи є це передача майна у власність, в управління, у зберігання тощо. У цьому контексті унікальним досвід Італії, яка першою з європейських держав ратифікувала Конвенцію та дозволила утворювати не лише міжнародні трасти, а й національні (суб'єктами яких є резиденти Італії) за умови підпорядкування їх праву, що визнає траст [25, с. 66].

В основу Конвенції покладено принцип *lex voluntatis*, тобто автономії волі (автономії сторін) при виборі права, який на сьогодні вважається одним із основоположних, фундаментальних принципів, на яких будуються приватноправові відносини [29].

Згідно зі ст. 6 Конвенції, траст регулюється правом, яке було обране установником. Вибір повинен бути явно виражений або впливати з умов документа, що створює або письмово засвідчує траст, та

тлумачиться, за необхідності, відповідно до обставин справи [13]. Вибір права, яке має застосовуватися до довірчих правовідносин, повинен бути прямо виражений (міститися у документі про створення трасту чи договорі довірчого управління майном або складати окрему угоду, форма якої регулюється правом, що застосовується до форми основного правочину) або явно впливати з документа про створення трасту.

Безперечно, що на практиці можуть виникати труднощі у разі застосування установником трасту неточних формулювань при виборі компетентного права. Наприклад, вказівку на те, що траст має регулюватися американським правом чи правом Австралії, тоді, коли кожен їхній штат або, провінція мають своє окреме трастове законодавство [26, с. 269].

У цьому контексті ст. 16 Конвенції роз'яснює, що термін «право» означає норми чинного законодавства держави, виключаючи колізійні норми [23].

Поміж з цим, Конвенція автономію волі сторін трастових відносин не визнає абсолютною, оскільки передбачає, що суб'єкти довірчих правовідносин мають право обирати лише матеріальне право, але у жодному випадку не процесуальне [19, с. 132, 133]. При цьому вибір сторонами місця розгляду спору не може автоматично розглядатися як вибір ними права, що підлягає застосуванню. Хоча, відмітимо, у зарубіжній літературі така умова розглядається як «мовчазний» спосіб вибору права [11, с. 65].

Право, що застосовується до трасту, регулює широке коло питань, в тому числі його дійсність, тлумачення, а також наслідки його установлення і управління. Таким чином, вся сукупність відносин, що виникають у зв'язку з установленням трастів, і всі елементи трасту виявляються підпорядковані одному правопорядку.

У Конвенції передбачено можливість підпорядкування окремих елементів трасту праву іншому, ніж той, який регулює суть трастових відносин. Такий підхід авторів Конвенції пов'язаний з тим, що коло відносин, яке входять в обсяг поняття «траст», досить широке. Відповідно до положень ст. 8 Конвенції застосовується право регулює: призначення, відміну і зміну довірчого власника; право довірчого власника на передачу частини або всіх

своїх повноважень третім особам; права і обов'язки довірчого власника з управління та розпорядження трастовим майном; інвестиційні повноваження довірчого власника; обмеження по термінах існування трасту і межі накопичення доходів від використання трастового майна; відносини між довірчими власниками (коли їх кілька) і відносини довірчого власника з бенефіціарами, а також ряд інших питань.

Безумовно, що застосовне до трасту право, яке визначається на підставі сформульованих в Конвенції колізійних критеріїв, не завжди може бути тісно пов'язаним з перерахованими питаннями управління трастом і взаємин довірчих власників і бенефіціарів.

Тому окремі елементи таких відносин можуть бути підпорядковані закону іншої країни. Наприклад, закон місця знаходження органу управління довірчого власника регулюватиме механізми передачі повноважень довірчого власника в разі їх відміни або призначення нового довірчого власника на місце померлого. Особистий закон засновника трасту або бенефіціарів буде регулювати питання, які стосуються сімейного статуту, питань шлюбу та усиновлення, в разі розширення кола бенефіціарів за рахунок законних і усиновлених дітей засновника трасту і їх подружжя.

Слід, однак, звернути увагу на те, що у певних випадках колізійна проблема може суттєво ускладнитись, зокрема, коли для регулювання окремих питань трасту застосовується право країни загального права, а до інших питань – право країни, яка не визнає конструкції трасту. У такому випадку останній вибір права скоріше за все визнаватиметься недійсним, а належним правом, яке має регулювати всі аспекти трасту, вважатиметься загальне право [19, с. 127, 131; 23].

Траст, як правило, існує протягом тривалого часу, так що соціальні та особисті обставини учасників відповідних відносин можуть багаторазово змінюватися, що часом породжує необхідність зміни застосовного до трасту права [21, с. 96, 97]. Тому в Конвенції, слідом за визнаним положенням англійського права, прийнято положення, відповідно до якого «закон, який регулює питання дійсності трасту, визначає можливість зміни застосовного до трасту права» (ст. 10 Конвенції). При цьому

правом змінити обране право наділений виключно установник трасту. Будь-яка інша особа, навіть та, яка за власним бажанням передасть належне їй майно в уже створений траст, не повноважна змінити право, яким він регулюється» [23].

Наступне, на що слід звернути увагу – це захисне застереження, яке передбачене ст. 6 Конвенції, згідно з яким: якщо обране право не передбачає трастів або категорій, пов'язаних із трастами, то вибір права є недійсним і застосовується право, визначене ст. 7. Тоді як ст. 7 Конвенції закріплює правило: у випадку, якщо не було обрано право, що застосовується, то управління трастом здійснюється відповідно до права, з яким траст тісно пов'язаний. Як зазначає В. І. Кисіль, «сам по собі тісний зв'язок не є чітким прив'язним критерієм і може бути охарактеризований як колізійна норма, що знаходиться у стадії становлення, або, скоріш, як матеріально-правова норма відсильного характеру, яка передбачає пошук оптимальних формул прикріплення. Специфіка такого пошуку полягає в тому, що здійснюється він, як правило, не серед встановлених законом норм, а у фактичних обставинах справи» [12, с. 102]. Такими, зокрема, можуть бути:

1) Місце управління трастом, визначене засновником. У процесі розробки Конвенції, існувало кілька варіантів тлумачення цього поняття, зокрема, таких як «основне місце управління» (*«central place of administration»*), доміциль (*«domicile»*) або, власне, місцезнаходження (*«situs»*) трасту. Існування такої кількості варіантів підтверджувало важливість його правильного розуміння. Зрештою, члени спеціальної комісії дійшли висновку, що найбільш прийнятною колізійною прив'язкою є закон місця управління трастом, що означає місце вчинення довірчим власником активних дій по виконанню обов'язків з управління трастом (*«the place of performance of the active duties»*) [19, с. 138].

2) місцезнаходження майна трасту;

3) місце проживання або місце здійснення комерційної діяльності довірчого власника. У науковій літературі пояснюється, що воно повинно визначатись залежно від того, хто є довірчим власником – фізична, чи юридична особа. У першому випадку його місцезнаходження має вирішуватися відповідно

до колізійних прив'язок, які визначають особистий статус фізичної особи. У разі, коли довірчим власником виступає юридична особа, при визначення її місцезнаходження залежно від обставин керуються або критерієм інкорпорації (місцем реєстрації або заснування), критерієм місцезнаходження її адміністративного центру (місцем знаходження виконавчого чи контрольного органу) або критерієм місця здійснення її основної діяльності [19, с. 138].

4) цілі трасту та місця, де вони будуть виконані.

Що найголовніше, Конвенція не перешкоджає застосуванню тих положень закону країни суду, від яких добровільно не можна відступити, зокрема, щодо: 1) захисту неповнолітніх та недієздатних сторін; 2) особистих та майнових наслідків вступу в шлюб; 3) права на спадкування за заповітом або без заповіту, особливо невідчужуваних долей подружжя та родичів; 4) передачі права власності та заставні права на майно; 5) захисту кредиторів в справах про неплатоспроможність; 6) захисту у інших відносинах, третіх сторін, які діють добросовісно. Якщо застосування таких положень перешкоджає визнанню трасту, суд повинен спробувати досягнути цілі трасту іншими засобами [19, с. 223, 224; 23].

В рамках обраного дослідження необхідним є висвітлення питання стосовно перспектив впровадження правової конструкції трасту для України. Особлива актуальність зазначеного аспекту дослідження пояснюється стрімкими глобалізаційними процесами у сфері економіки. Нікого вже не здивуєш кіпрським трастом, заснованим громадянином Франції на користь резидентів Російської Федерації, Гонконгу та Австралії, до якого передані цінні папери американської корпорації. Як зазначає Г. Онищенко (Буяджи), акції значної частини великих українських підприємств належать невеликим кіпрським траст-компаніям, які, користуючись послугами номінальних директорів, реалізують права власників на користь українських громадян, які є «справжніми» власниками акцій [22, с. 30].

Підтвердженням тези щодо виникнення подібних відносин з іноземним елементом в українському правовому просторі, може бути справа, про яку йдеться у Листі Державної фіскальної служби України від 23.10.2017 р. №

2337/6/99-99-15-02-02-15/ПК: «Щоб оптимізувати власну господарську діяльність, юридична особа-нерезидент створила траст для керування українськими товариствами. Активи нерезидента потрапили під контроль трастового керуючого на користь бенефіціара. Створення трасту врегульовано статтею 2 Гаазької конвенції про право, що застосовується до трастів та їх визнання 1985 р. Зокрема, якщо юрособа-нерезидент володіє 100% корпоративних прав у товаристві — резиденті України, такі резидент і нерезидент для цілей оподаткування є пов'язаними між собою особами. Адже юридичних осіб визнають пов'язаними, якщо одна й та сама юридична особа безпосередньо та/або опосередковано володіє корпоративними правами у кожній такій юрособі у розмірі 20% і більше. Україна не приєдналася до Гаазької конвенції про право, що застосовується до трастів та їх визнання 1985 р. Окрім того, за статтею 5 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р., якщо поняття, терміни, правила та положення інших актів суперечать поняттям, термінам, правилам і положенням ПК, для податкових відносин застосовують Податковий кодекс України» [14; 18].

Говорячи про результати напрацювань щодо необхідності введення категорії трасту у вітчизняний правовий простір, слід відмітити, що відповідно до пп. 92 п. 4 Положення про Міністерство Юстиції України, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 2 липня 2014 р.: «Міністерство юстиції України виконує функції Національного органу України для сприяння контактам із Постійним бюро Гаазької конференції з міжнародного приватного права, бере у межах повноважень, передбачених законом, участь у діяльності інших міжнародних

організацій, членом яких є Україна, у тому числі забезпечує виконання зобов'язань, що впливають із членства України в таких організаціях, а також здійснює співробітництво з іншими міжнародними організаціями з питань, що належать до його компетенції» [20].

У відповідь на електронну петицію 2016 р., яка базувалася саме на вищезазначеному аспекті компетенції, в частині перспектив приєднання та ратифікації Україною Гаазької Конвенції, Міністерство юстиції України повідомило, що: «на сьогоднішній день Міністерство юстиції не опрацьовувало питання щодо приєднання до Гаазької Конвенції про право, що застосовується до трастів та їх визнання 1985 року... Міністерство юстиції запланує розгляд питання щодо вивчення доцільності приєднання України до Конвенції у найближчій перспективі» [15].

Висновок. Підсумовуючи все вищевикладене, можна погодитися з Г. Онищенко (Буяджи), що Україна цілком може використовувати досвід Італії та Швейцарії щодо ратифікації Гаазької конвенції. Цілком очевидно, що введення правової конструкції трасту у національне законодавство, у тому числі колізійне, дозволить нормативно врегулювати суспільні відносини, які хоч і знаходяться поза межами правової системи нашої держави, однак дедалі частіше стають предметом судової оцінки в Україні.

Список використаних джерел:

1. Барац Г. Підприємство як власність / Г. Барац // Галицькі контракти. – 1999. – № 40. – С. 25–32.
2. Безбах В. Доверительная собственность / В. Безбах // Бизнес. – 1993. – № 33. – С. 13–14.
3. Буяджи Г. Проблемні питання визначення правової природи трасту / Г. Буяджи // Підприємництво, господарство і право. – Вип. 5. – 2017. – С. 10–16.
4. Буяджи Г. Теоретичні та практичні проблеми визнання та кваліфікації інституту трасту / Г. Буяджи // Підприємництво, господарство і право. – Вип. 9. – 2017. – С. 10–15.
5. Буяджи Г. Трасти в Італії та Швейцарії / Г. Буяджи // Підприємництво, господарство і право. – Вип. 7. – 2017. – С. 9–13.

6. Венедиктова І. В. Порівняльний аналіз довірчого управління майном з альтернативними конструкціями по регулюванню відносин з управління майном / І. В. Венедиктова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2002. – Вип. 17. – С. 245–251.
7. Все налоги с продажи Roshen будут уплачиваться в бюджет Украины – советник Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://delo.ua>.
8. Генкин А. С. Эффективный траст: опыт Западной Европы и российская практика / А. С. Генкин. – М. : Издательский Дом «АЛЬПИНА», 1999. – 220 с.
9. Герус А. Почему слепой траст не работает в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.nv.ua>.
10. Гражданское и торговое право капиталистических государств / под ред. Р. Л. Нарышкиной. – М. : Международные отношения, 1983. – 288 с.
11. Канашевский В. А. Внешнеэкономические сделки. Правовое регулирование / В. А. Канашевский. – М. : Международные отношения, 2005. – 608 с.
12. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації / В. І. Кисіль. – К. : Україна, 2005. – 516 с.
13. Контрактное право. Мировая практика. Собрание документов : В 3 т. / под ред. Г.В. Петровой. – М. : Имидж, 1992. – Т. 2: Компании. – 351 с.
14. Лист ДФС від 23.10.2017 № 2337/6/99-99-15-02-02-15/ПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovyi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/72625.html>.
15. Лист Міністерства юстиції України від 09.09.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://itd.rada.gov.ua/services/File/Get/401>.
16. Мозолин В. П. Корпорации, монополии и право США / В. П. Мозолин. – М. : Издательство МГУ, 1966. – 398 с.
17. Нарышкина Р. Л. Доверительная собственность в гражданском праве Англии и США / Р. Л. Нарышкина. – М. : Издательство УДН им. П. Лумумбы, 1965. – 38 с.
18. Нерезидент — засновник українського товариства передає активи до трасту: що з пов'язаністю осіб ПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.golovbukh.ua/news/14647-nerезидент-zasnovnik-ukranskogo-tovaristva-pereda-aktiv-i-do-trastu-shcho-z-povyazanisty-osb>.
19. Онищенко Г. В. Довірчі правовідносини з іноземним елементом : монографія / Г. В. Онищенко. – К. : Алерта, 2012. – 268 с.
20. Положення про Міністерство Юстиції України, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 2 липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#n8>.
21. Соколова Н. В. Гагская конвенция о праве, применимом к трастам, и их признании и ее влияние на концепцию траста в континентальной системе права / Н. В. Соколова // Цивилист. – 2010. – № 2. – С. 95–101.
22. Цивільний кодекс України від від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran1729#n1729&p=>.
23. Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=59>.
24. Gallanis T. P. Trust in Continental Europe: A Brief Comment from a U.S. Observer / T. P. Gallanis // The Columbia Journal of European Law Online. – 2012. – Vol. 18. – Pp. 1–15.
25. Graziadei M. Recognition of Common Law Trusts / M. Graziadei // Re-imagining the Trust: Trusts in Civil Law, edited by Smith L. – UK : Cambridge University Press, 2012. – Pp. 29–82.
26. Hayton D. The Hague Convention on the Law Applicable to the Trust and on Their Recognition / D. Hayton // The International and Comparative Law Quartely. – Vol. 36. No 2 (April 1987). – Pp. 183–435.
27. Guest A. G. Oxford Essays in Jurisprudence: A Collaborative Work / A. G. Guest. – Oxford : Oxford University Press, 1961. – 292 p.
28. Kodilinye G. The Hague Convention on the Law Applicable to the Trust and on Their Recognition: Implementation in Italy / G. Kodilinye // The International and Comparative Law Quartely. Vol. 43. (July 1994). – Pp. 654–661.

29. Ubertazzi B. The Trust in Spanish and Italian / B. Ubertazzi // Private International Law Part II. Trusts & Trustees Advance Access published online on February 16, 2007. – Pp. 7–13.

References:

1. H. Barats, Pidpriumstvo yak vlasnist / H. Barats // Halytski kontrakty. – 1999. – No. 40. – Pp. 25–32.
2. V. Bezbakh, Dovyrytelnaia sobstvennost / V. Bezbakh // Byznes. – 1993. – No. 33. – Pp. 13–14.
3. H. Buiadzhy, Problemni pytannia vyznachennia pravovoi pryrody trastu / H. Buiadzhy // Pidpriumnystvo, hospodarstvo i pravo. – Vyp. 5. – 2017. – Pp. 10–16.
4. H. Buiadzhy, Teoretychni ta praktychni problemy vyznannia ta kvalifikatsii instytutu trastu / H. Buiadzhy // Pidpriumnystvo, hospodarstvo i pravo. – Vyp. 9. – 2017. – Pp. 10–15.
5. H. Buiadzhy, Trasty v Italii ta Shveitsarii / H. Buiadzhy // Pidpriumnystvo, hospodarstvo i pravo. – Vyp. 7. – 2017. – Pp. 9–13.
6. I. V. Venedyktova, Porivnialnyi analiz dovirchoho upravlinnia mainom z alternatyvnymy konstruktsiiamy po rehuliuванні vidnosyn z upravlinnia mainom / I. V. Venedyktova // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. – 2002. – Vyp. 17. – Pp. 245–251.
7. Vse nalohy s prodazhy Roshen budut uplachyvatsia v biudzhet Ukrainy – sovetnyk Poroshenko [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://delo.ua>.
8. A. S. Henkyn, Efektyvnyi trast: opit Zapadnoi Evropi y rossiiskaia praktyka / A. S. Henkyn. – M. : Yzdatelskyi Dom “ALPYNA”, 1999. – 220 p.
9. A. Herus, Pochemu slepoi trast ne rabotaet v Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://biz.nv.ua>.
10. Hrazhdanskoe y torhovie pravo kapytalystycheskykh hosudarstv / pod red. R. L. Narishkynoi. – M. : Mezhdunarodnie otnosheniya, 1983. – 288 p.
11. V. A. Kanashevskiy, Vneshneekonomycheskiye sdelky. Pravovoe rehulyrovanye / V. A. Kanashevskiy. – M. : Mezhdunarodnie otnosheniya, 2005. – 608 p.
12. V. I. Kysil, Mizhnarodne pryvatne pravo: pytannia kodyfikatsii / V. I. Kysil. – K. : Ukraina, 2005. – 516 p.
13. Kontraktnoe pravo. Myrovaia praktyka. Sobrane dokumentov : V 3 t. / pod red. H.V. Petrovoi. – M. : Ymydzh, 1992. – T. 2: Kompany. – 351 p.
14. Lyst DFS vid 23.10.2017 No. 2337/6/99-99-15-02-02-15/IPK [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/72625.html>.
15. Lyst Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 09.09.2016 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://itd.rada.gov.ua/services/File/Get/401>.
16. V. P. Mozolyn, Korporatsyy, monopoly y pravo SShA / V. P. Mozolyn. – M. : Yzdatelstvo MHU, 1966. – 398 p.
17. R. L. Narishkyna, Dovyrytelnaia sobstvennost v hrazhdanskom prave Anhlyy y SShA / R. L. Narishkyna. – M. : Yzdatelstvo UDN ym. P. Lumumbi, 1965. – 38 p.
18. Nerezident — zasnovnyk ukrainskoho tovarystva peredaie aktyvy do trastu: shcho z pov'iazanistiu osib IPK [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.golovbukh.ua/news/14647-nerezident-zasnovnik-ukrainskogo-tovarystva-pereda-aktivni-do-trastu-shcho-z-povyazanisty-osb>.
19. H. V. Onyshchenko, Dovirchi pravovidnosyny z inozemnym elementom : monohrafiia / H. V. Onyshchenko. – K. : Alerta, 2012. – 268 p.
20. Polozhennia pro Ministerstvo Yustytzii Ukrainy, zatverdzenoho postanovoioi Kabinetu ministriv Ukrainy vid 2 lypnia 2014 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#n8>.
21. N. V. Sokolova, Haahskaia konventsyya o prave, pryomenyom k trastam, y ykh pryznany y ee vlyanye na kontseptsyyu trasta v kontynentalnoi systeme prava / N. V. Sokolova // Tsyvylst. – 2010. – No. 2. – Pp. 95–101.

22. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid vid 16.01.2003 № 435-IV [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran1729#n1729&p=>.
23. Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : [//www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=59](http://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=59).
24. T. P. Gallanis, Trust in Continental Europe: A Brief Comment from a U.S. Observer / T. P. Gallanis // *The Columbia Journal of European Law Online*. – 2012. – Vol. 18. – Pp. 1–15.
25. M. Graziadei, Recognition of Common Law Trusts / M. Graziadei // *Re-imagining the Trust: Trusts in Civil Law*, edited by Smith L. – UK : Cambridge University Press, 2012. – Pp. 29–82.
26. D. Hayton, The Hague Convention on the Law Applicable to the Trust and on Their Recognition / D. Hayton // *The International and Comparative Law Quarterly*. – Vol. 36. No 2 (April 1987). – Pp. 183–435.
27. A. G. Guest, *Oxford Essays in Jurisprudence: A Collaborative Work* / A. G. Guest. – Oxford : Oxford University Press, 1961. – 292 p.
28. G. Kodilinye, The Hague Convention on the Law Applicable to the Trust and on Their Recognition: Implementation in Italy / G. Kodilinye // *The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 43. (July 1994). – Pp. 654–661.
29. B. Ubertazzi, The Trust in Spanish and Italian / B. Ubertazzi // *Private International Law Part II. Trusts & Trustees Advance Access* published online on February 16, 2007. – Pp. 7–13.